

people, its national culture, traditions, customs, personality, abled to perform public role, which owns social qualities, among which an important place has occupied the social orientation as an integrated, multi-functional and multi-level structure.

The author points out that formation of multiple personality, its occurrence in the life of modern society provides an integrative content of educational activity of higher school, which systematically covers social and personally important components of life experience of youth. It is substantiated that integration of educational efforts of the University as an educational and social environment, systematically covers socially and personally important components of life experience of students. It is an important condition for education of social orientation of youth, development of personality, manage the interaction with social environment, in which there is a development of comprehensive public activity of youth in the required direction, which provides education of their social orientation.

Key words: education, social orientation, integration, pedagogical environment, social environment, cultural environment, organizational and pedagogical conditions.

УДК 378

Олефір Ю.А.*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНИХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті розглянуто інтерактивні методи навчання. У ході дослідження встановлено, що підготовка майбутнього соціального педагога має здійснюватися шляхом упровадження в навчальний процес інтерактивного навчання, використання якого є міцним стимулюючим чинником активної пізнавальної діяльності, максимально розвиває здатність студентів до комунікації, взаєморозуміння у процесі педагогічно організованого співробітництва, діалогу та спілкування, готує до використання набутих знань, умінь, навичок на практиці. Це дозволяє надати процесу навчання фахової компетентної спрямованості, забезпечити студентам оволодіння базовими компетенціями, тобто арсеналом засобів і прийомів, що дозволяють досягати в професійній діяльності своїх цілей.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, соціальний педагог, компетентність.

Розвиток студента як компетентного фахівця, а також як суб'єкта навчальної діяльності є найважливішою метою і завданням системи вищої освіти, а тому повинен розглядатися як його основного системоутворювального компонент. Однак у багатьох вищих навчальних закладах, які готують фахівців, що працюватимуть у соціально-педагогічній сфері, спостерігається певний дисбаланс у процесі професійного розвитку майбутніх фахівців. У сучасних умовах суспільного та економічного розвитку в Україні актуалізувалася проблема залучення студентів до творчої та практичної діяльності. Вирішення цієї проблеми пов'язують з інноваційною діяльністю науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, яка спрямована на підготовку студентів засобами інтерактивних методів навчання як ефективною інноваційною технологією у соціальній сфері.

Професійна діяльність соціальних педагогів передбачає постійні міжособистісні контакти з людьми, а тому актуалізується застосування в процесі формування професійної діяльності фахівців соціальної педагогіки педагогічних інновацій, які ґрунтуються на активній суб'єкт-суб'єктній взаємодії учасників освітнього процесу. Такими є інтерактивні технології, які знаходять широке застосування у вищих навчальних закладах і досліджувалися зарубіжними (С. Кашлев, В. Трайнев та ін.) і вітчизняними науковцями (Л. Ампілогова, Л. Артемова, О. Комар, І. Куліш, О. Пометун, Л. Пироженко, М. Скрипник та ін.), окремі аспекти застосування засобів інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах розкривають С. Архипова,

* © Олефір Ю.А.*

Ю. Ємельянов, Л. Изотова, Ю. Швалб та ін., безпосередньо в соціальній роботі – Т. Сила, Н. Кабаченко, Н. Карпенко та ін. Інтерактивні підходи у навчанні вважаються найбільш ефективними, бо ставлять того, хто шукає знань, в активну позицію їх самостійного освоєння (І. Підласий). Тому модернізація підготовки фахівців соціальної педагогіки на основі використання інтерактивних методів навчання має сприяти реалізації особистісного позиційного підходу, самоорганізації, самовдосконаленню, саморозвитку, самоосвіті, самовихованню студента; стимулюванню розумової та соціальної активності майбутніх соціальних педагогів, що спрямовується на побудову адекватного образу успішного професійного майбутнього з виявленням та актуалізацією власних професійних ресурсів, їх коригуванням спочатку в умовах інтерактивного навчання, а в майбутньому – в умовах виконання професійних функцій.

Метою статті ми обрали розкриття інтерактивних методів навчання як складової цілісної підготовки компетентних майбутніх фахівців соціальної педагогіки.

Специфіка професійної діяльності соціального педагога – багатовекторна, включає в себе взаємодію як із дітьми, так і з дорослими, індивідуальну та групову роботу. Соціальний педагог повинен залучати своїх вихованців до інтерактивної діяльності, створювати оптимальні умови для їх духовного зростання та реалізації творчих умінь, що потребує від нього самого уміння організовувати інтерактивну діяльність завдяки правильно підібраним навчальним методам.

Інтерактивний метод навчання – це спосіб пізнання, що здійснюється в формах спільної діяльності тих, хто навчається: усі учасники освітнього процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і свою власну поведінку, занурюються в реальну атмосферу ділового співробітництва щодо вирішення проблеми. Окрім того інтерактивне навчання ґрунтується «на прямій взаємодії учнів (тих, хто навчається) з навчальним оточенням, а навчальне середовище постає як реальність, в якій учасники знаходять для себе сферу досвіду, що засвоюється» [6, с. 28].

Сучасний вищий навчальний заклад повинен впроваджувати в освітній процес професійної підготовки соціального педагога різноманітні інтерактивні методи і форми навчання. Як відомо, слово інтерактивний походить з англійського interact (від inter – «взаємний» і act – «діяти»), отже інтерактивний – це «здатний до взаємодії, діалогу». Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх його учасників. Це взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Вони розуміють, що роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення навчальних і професійних ситуацій, проблем на основі аналізу та оцінки. Воно ефективно сприяє формуванню професійних навичок і вмінь студентів, виробленню цінностей, створенню на заняттях атмосфери співробітництва [7].

Інтерактивне навчання включає низку особливостей: організацію навчання студентами в мінігрупах зі змінним залежно від характеру завданням, складом учасників; проблемністю завдання, що слугує певним каталізатором активності студентів, яка підштовхує постійно замислюватися над інформацією, з якою вони працюють; мають місце власні оригінальні версії щодо розв'язання проблеми; опора на студентський досвід і базові знання; створення атмосфери співробітництва студентів і викладача. Застосування інтерактивних технологій у ході лекційного викладу матеріалу передбачає насамперед перетворення студента з об'єкта навчального впливу на суб'єкт активного творчого процесу, забезпечення сприятливих психологічних умов для співпраці викладача та студентів, стимулювання пізнавальної активності на занятті та після нього. За такого підходу неможливо не помітити, що традиційна лекція, у якій переважає репродуктивне сприйняття матеріалу слухачами, не є ефективною.

З метою запобігання цій ваді і створення під час лекції сприятливих умов для набуття студентами досвіду демократичної поведінки та комунікативної взаємодії доцільно застосовувати спеціальні прийоми, які стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення і базуються на принципі багатосторонньої взаємодії.

По-перше, активного діалогічного характеру лекції надає полемічний виклад, у ході якого викладач, розкриваючи шлях пошуку істини, супроводжує його запитаннями типу «З чого почати? Чому? На якій підставі? Звідки це впливає? Які аргументи свідчать на користь цього?» тощо. Студенти таким чином отримують досвід ведення полеміки.

По-друге, важливо підвищити статус студентських запитань щодо матеріалу лекції. Для цього:

а) періодично, а не тільки в кінці лекції виділяти на занятті кілька хвилин для формулювання студентами своїх запитань;

б) позитивною реакцією переконати студентів, що їхні запитання не здаються викладачеві недоцільними;

в) запропонувати кожному студенту сформулювати по одному запитанню і довільно вибрати декілька з них, щоб запобігти упередженому ставленню аудиторії до тих, хто ставить запитання;

г) заохочувати самих студентів до відповіді на запитання своїх товаришів тощо [5].

Створення демократичного клімату під час проведення семінарських занять є можливим за умови дотримання певних правил: чітко й дохідливо формулювати власну точку зору, намагатися донести її до слухача, вести коректний діалог, уникати поспішних висновків, вислухати співбесідника до кінця, зацікавити його власною точкою зору, знайти раціональне зерно в чужій думці, не монополізувати час розмови, досягти спільної думки і захистити її перед усією групою. Різноманітні форми навчального спілкування на семінарському занятті можуть бути поділені на кілька груп:

а) індивідуально-колективне спілкування;

б) спілкування в парах;

в) спілкування в малих групах.

Індивідуально-колективна робота передбачає, з одного боку, що від кожного студента очікують почути його особисту точку зору, а з іншого – слухачем є вся аудиторія, і всі присутні висловлюються почергово. Ця форма організації навчального спілкування є доречною, коли викладач розпочинає низку семінарських занять, представляє у загальних рисах зміст наступної роботи, знайомить студентів зі своєю методичною позицією та вимогами, започатковує обговорення головних правил спільної діяльності та поведінки. До таких правил можна віднести, наприклад, такі:

а) участь у семінарському занятті безпосередньо свідчить про ступінь відповідальності студента за свою професійно-методичну підготовку: кожен працює на своє майбутнє;

б) за допомогою можна звертатися завжди і до будь-якого джерела;

в) кожен має право слова, проте не слід заважати говорити іншому;

г) «відмінна» оцінка за відповідь означає, що вона має бути чимось відмінною від матеріалів лекції, містити власний творчий доробок студента.

Варто також періодично протягом усього циклу семінарських занять з'ясовувати в підсумкових бесідах зі студентами їх індивідуальні пізнавальні потреби, наявні прогалини, сумнівні випадки; цікавитися їхніми побажаннями; обговорювати перспективи покращення навчального процесу [1].

Іншим прийомом індивідуально-колективної роботи зі студентами під час семінарських занять є інтелектуальний штурм – генерування понять, викликаних асоціативними зв'язками з темою, незалежно від того, наскільки далекими вони здаються на перший погляд. Це ефективний спосіб уникнення почуття невпевненості студента в собі, яке гальмує комунікативну активність. Така стратегія поведінки

виявляється досить мотивуючою, оскільки цікаві й незвичайні асоціації, наведені одними студентами, заохочують до участі інших, що в цілому надає діяльності творчого характеру.

Також до прийомів індивідуально-колективної роботи зі студентами відносять тренінг. Під ним розуміють таке навчання, при якому основна увага приділяється практичному опрацюванню навчального матеріалу, коли в процесі моделювання спеціальних завдань-ситуацій студенти мають можливість розвинути і закріпити необхідні знання і навички, змінити ставлення до свого досвіду і використаних у ході роботи підходів. У роботі зі студентами тренінговий формат взаємодії забезпечує ефективне засвоєння інформації та практичне відпрацювання знань, нерозривний зв'язок із життям, створення комфортних умов для успішної взаємодії з викладачами, тренером і ровесниками [4].

У навчальному процесі вищого навчального закладу найбільш поширеним методом інтерактивного навчання є дискусія. Ураховуючи високу ефективність цього методу у формуванні теоретичних знань, розвитку словесно-логічного мислення, самостійно судження, варто дотримуватися певних вимог: обов'язково ознайомити студентів із правилами дискусії; чітко визначити її проблематику; аргументувати позиції студентів; створити альтернативні групи; завершувати обговорення конкретними пропозиціями дискусії як консенсусом, так і збереженням існуючих позицій. Навчальна дискусія полягає в проведенні навчальних групових дискусій з конкретної проблеми у відносно невеликих групах (від 6 до 15 чол.). Традиційно під поняттям «дискусія» розуміється обмін думками у всіх його формах. Дискусія як колективне обговорення може мати різний характер залежно від процесу, що вивчається, рівня його проблемності і висловлених думок. Навчальна дискусія відрізняється від інших видів дискусій тим, що новизна її проблематики належить тільки до групи студентів, які беруть участь у дискусії, тому що те рішення проблеми, яке вже винайдено в науці, треба знайти в навчальному процесі цієї аудиторії [2].

Для викладача, який організує навчальну дискусію, результат, як правило, уже заздалегідь відомий. Метою тут є процес пошуку, який повинен привести до об'єктивно відомого, але суб'єктивно нового знання, з погляду студентів. Причому цей пошук повинен закономірно призвести до запланованого педагогом завдання.

Метод case-study означає з англійської «аналіз конкретних практичних ситуацій». Використання цього методу передбачає перехід від методу накопичення знань до діяльнісного, практико-орієнтаційного підходу щодо реальної діяльності студента. Мета цього методу – навчити студентів аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, вибирати альтернативні шляхи рішення, оцінювати їх, знаходити оптимальний варіант і формулювати програми дій. При розробці конкретних ситуацій особливо важливо те, що тут пов'язується індивідуальна робота з проблемною ситуацією і групове обговорення пропозицій, підготовлених кожним членом групи. Це дозволяє студентам розвивати навички групової роботи. Слід відзначити значущість цього методу для формування спеціальної, методичної і комунікативної компетенції у студентів через встановлення наочних зв'язків; аналітичне і системне мислення; презентації результатів проведеного аналізу; засвоєння комунікативних навичок і навичок роботи в групі [7, с. 88].

Включення в процес навчання гри сприяє розвитку творчого потенціалу, особистісних професійно значущих якостей майбутніх фахівців соціальної педагогіки. Інтерактивне спілкування в процесі ділових ігор сприяє розвитку суто професійних умінь і навичок та дає можливість створення ситуації успіху для кожного, оскільки викладач розподіляє ролі з урахуванням індивідуальної готовності студентів до успішного виконання поставленого завдання. Завершується ділова гра підведенням підсумків, де основна увага приділяється аналізу отриманих результатів, найбільш значущих для практики. Проте завершальна фаза може бути розширена до рефлексії

всього ходу гри. Об'єктами такої рефлексії можуть стати динаміка індивідуальних, групових траєкторій руху розумових процесів; динаміка утворення колективної думки [3]. Головною умовою інтерактивних методів навчання є ініціативність студентів в навчальному процесі, яку стимулює педагог як консультант.

Використання інтерактивних методів навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів надає студентам можливість засвоїти більшу частину навчального матеріалу самостійно у процесі інтерактивної пізнавальної діяльності, організувати на заняттях різні способи навчання і спілкування, максимально наближуючи свою діяльність до майбутньої практики.

Багато хто між активним і інтерактивним навчанням ставить знак рівності, але, незважаючи на спільність, вони мають свої відмінності. Інтерактивні методи навчання можна розглядати як найбільш досконалу форму активних методів. Іншими словами, на відміну від активних методів, інтерактивні зорієнтовані на більш широку взаємодію тих, хто навчається, не тільки з педагогом, але і між собою, і на домінування активності студентів/слухачів у процесі навчання.

Як відомо, інтерактивне навчання принципово відрізняється від традиційного. Для більш ґрунтовної характеристики відмінних рис цих двох видів навчання було проведено їх порівняльний аналіз, користуючись структурою процесу навчання І. Харламова. Результати порівняння наводимо в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз рис видів навчання

Компоненти	Традиційне навчання	Інтерактивне навчання
Цільовий компонент	Передавання знань через виклад навчальної інформації без залучення студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності	Розвиток студента як суб'єкта навчальної діяльності, створення умов для активного оволодіння знаннями та реалізації творчого потенціалу
Мотиваційний компонент	Переважання зовнішньої мотивації	Наявність глибокої внутрішньої мотивації та мотивації спільної діяльності
Змістовний компонент	Репродуктивне засвоєння матеріалу	Самостійний пошук та оволодіння знаннями
Операційно-діяльнісний компонент	Переважання методів усного викладання знань: лекції, бесіди, методу ілюстрації і демонстрації, репродуктивних методів	Інтерактивні методи «мікрофон», «мозковий штурм», «акваріум», дискусія, рольова гра та ін.
Контрольно-регулюючий компонент	Викладач контролює обсяг вивчення матеріалу, час і хід навчання. Зворотній зв'язок з учнями відсутній. Викладач є «джерелом» знань	Контроль викладача за обсягом матеріалу, що вивчається, ходом навчання є опосередкованим. Зворотній зв'язок з учнями є постійним. Викладач є організатором, консультантом та фасилітатором
Оцінно-результативний компонент	Є чіткі критерії для контролю знань педагогом. Але оцінка є формальним показником результату навчання, оскільки не враховує реального рівня розвитку. Відсутні можливості для тих, хто навчається, щодо розвитку самоконтролю та самооцінки.	Оцінка викладача формується на основі врахування активності кожного студента, докладених ним зусиль, способу спілкування, вміння співпрацювати.

Використавши дані таблиці 1, можна зробити висновок, що інтерактивне навчання сприяє активізації навчально-пізнавального процесу, формуванню глибокої внутрішньої мотивації, надає можливості для інтелектуального та творчого розвитку, вияву ініціативи, розвиває професійні та комунікативні вміння. Тому використання такого виду навчання є невід'ємною частиною процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної педагогіки.

Отже, підготовка майбутнього соціального педагога має здійснюватися шляхом запровадження в навчальний процес інтерактивного навчання, використання якого є міцним стимулюючим чинником активної пізнавальної діяльності, максимально розвиває здатність студентів до комунікації, взаєморозуміння у процесі педагогічно організованого співробітництва, діалогу та спілкування, готує до використання набутих знань, умінь, навичок на практиці. Це дозволяє надати процесу навчання фахової компетентної спрямованості, забезпечити соціальним педагогам оволодіння базовими компетенціями, тобто арсеналом засобів і прийомів, що дозволяють досягати у професійній діяльності своїх цілей.

Серед перспективних напрямків дослідження ми виділяємо передусім модель формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів із використанням інтерактивних методів навчання, а також сучасний стан готовності соціальних педагогів до використання інтерактивних методів навчання.

Література:

1. Баліцька Н. Г. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів : [монографія] / [Н. Г. Баліцька, О. А. Біда, Г. П. Волошина та ін.]; під ред. Н. С. Побірченко. – К. : Наук. світ, 2003. – 138 с.
2. Кічук Я. В. Соціальний педагог – професія захисту, доміанта сучасних наукових досліджень / Я. В. Кічук // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 2. – С. 71-73.
3. Ковальчук І. А. Методи інтерактивного навчання майбутніх соціальних педагогів / І. А. Ковальчук // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2010. – № 4. – С. 82-87.
4. П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі : [навч.-метод. посіб. для студентів та магістрантів вищої школи] / Г. П. П'ятакова, Н. М. Заячківська. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55 с.
5. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало / Поліщук Віра Аркадіївна. – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – 424 с.
6. Пометун О. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід роботи / О. В. Пометун, Л. Н. Пироженко. – К. : А.П.Н., 2002. – 31 с.
7. Сіроштан О. В. Інтерактивні методи навчання в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників / О. В. Сіроштан // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 1. – С. 84-89.

Олефир Ю.А.

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПОДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ

В статье рассмотрены интерактивные методы обучения. В ходе исследования установлено, что подготовка будущего социального педагога должна осуществляться путем внедрения в учебный процесс интерактивного обучения, использование которого является прочным стимулирующим фактором активной познавательной деятельности, максимально развивает способность студентов к коммуникации, взаимопониманию в процессе педагогически организованного сотрудничества, диалога и общения, готовит к использованию приобретенных знаний, умений, навыков на практике. Это позволяет придать процессу обучения профессиональной компетентной направленности, обеспечить овладение молодыми специалистами базовыми компетенциями, арсеналом средств и приемов, позволяющих достигать в профессиональной деятельности своих целей.

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, социальный педагог, компетентность.

OlefirY.A.

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING AS PART OF THE PREPARATION OF COMPETENT PROFESSIONALS OF SOCIAL PEDAGOGY

The article describes the interactive teaching method. The study found that preparation of a future social educator should be done by implementing interactive learning into the educational process. The use of interactive learning is a strong motivating factor for active cognitive activity, maximally develops the ability of students to communicate and to mutually understand in the process of pedagogically organized cooperation, dialogue and communication.

The essence of interactive teaching which is part of the educational process is carried out on conditions of permanent, active co-operation of all its participants. It collective, group teaching, studies in collaboration, where both a student and a teacher are equal in rights. Preparing to use the acquired knowledge and skills in practice.

That allows to make the process of learning the competent professional orientation, to provide students with the possibility to master basic competencies, i.e. the arsenal of tools and tricks to achieve professional activities of its objectives. Interactive training includes a number of features: organizing training students in small groups with a variable task, depending on the nature of participants; Challenges for a specific catalyst activity serves students who are constantly pushing think about information. The use of interactive methods of teaching in the process of forming the professional competence of future social teachers gives students possibility to master greater part of educational material independently in the process of interactive cognitive activity, to organize different methods of studies and intercourse on employments, maximally approaching the activity to future practice.

Key words: interactive teaching methods, social educator, competence.

Рецензент: Кузьменко В.В.